

Żaneta Rachwaniec-Szczecińska

Scenariusz zajęć wychowawczych
w oparciu o film *Dom*

gdańskie
wydawnictwo
oświatowe

Dom, reż. Katrine Philip, Dania, 2015, 27 min

Przewidywany czas trwania zajęć: 90 min (w tym projekcja filmu)

Opis filmu

Film opowiada o pochodzącej z Birmy dziewczynie imieniem Salimah. Salimah jest uchodźczynią, w chwili, gdy ją poznajemy, nie mieszka już w Birmy, ale w Malezji, skąd następnie przenosi się do Danii. Przez długie lata Birma walczyła o niepodległość, toczyła się w niej wojna domowa, o władzę walczyli separatyści z komunistami. Od 1962 roku w Birmy trwała dyktatura Birmańskiej Partii Programu Socjalistycznego. W tym czasie kraj zamknął się na kontakty ze światem, co sprawiło, że Birma stała się jednym z najbardziej izolowanych miejsc na świecie, a także znacząco pogorszyła się sytuacja materialna jej mieszkańców. Wszystko to doprowadziło do masowych protestów ludności w 1988 roku, które zostały krwawo stłumione przez wojsko. Po licznych zamieszkach i zamachach w miejsce junty wojskowej władzę przejął sprawujący niepodzielne rządy generał Than Shwe, który doprowadził do upadku gospodarki kraju. Kryzys pogłębił cyklon, który zabił 130 tys. osób, a 2 mln pozbawił dachu nad głową. Gdy bohaterka miała rok, jej ojciec wyjechał z Malezji do Europy z jej starszą siostrą. Przemoc, której dziewczyna doświadczała ze strony matki, spowodowała, że ojciec również ją sprowadza do Danii. Salimah zaczyna nowe życie. W filmie towarzyszymy bohaterce podczas podróży do nowego domu oraz przez pierwsze dwa lata życia na uchodźctwie. Poznajemy problemy bohaterki i emocje związane ze zmianami – nowym domem, szkołą, poznawaniem na nowo bliskich i zawiązywaniem pierwszych relacji rówieśniczych. Salimah jest zarazem bohaterką i narratorką filmu, która z perspektywy czasu komentuje swoje przeżycia już w swoim nowym języku – po duńsku. Historia rodziny Salimah i losy birmańskiej ludności stanowią wstęp do podjęcia podczas zajęć tematyki problemów, z którymi borykają się uchodźcy i imigranci.

Potrzebne materiały

- flipchart i pisaki lub tablica
- kartki i długopisy dla uczniów
- krzesła ustawione w krąg

Wstęp

Na flipcharcie/tablicy wpisujemy na środku w kole słowo „uchodźca”. Prosimy uczniów, aby dopisali swoje skojarzenia/definicje (tak aby powstała forma „słońca” z wyrazem jako centrum i promieniami – pomysłami uczniów). Zwracamy uwagę, by w miarę możliwości odpowiedzi się nie powtarzały i aby w ćwiczeniu wzięli udział wszyscy. Jeśli ktoś ma trudność, zachęcamy, by przypomniawsobie jakąś informację/zdjęcie z telewizji czy internetu.

Waszym zadaniem będzie dopisanie Waszych definicji lub skojarzeń do słowa, które widzicie na tablicy. Postarajcie się, aby nie powielać pomysłów innych osób. Proszę, byście nie krytykowali nawzajem swoich pomysłów i pamiętali, że każdy ma prawo do własnej interpretacji.

Istotne, by na tym etapie nie krytykować pomysłów, pozwolić na burzę mózgów, nie ograniczać uczniów. Gdy praca dobiegnie końca, czytamy na głos pomysły, ale nadal ich nie komentujemy. Na koniec informujemy, że praca, którą uczniowie wykonali, będzie potrzebna w dalszej części zajęć.

Na tym etapie można również zapytać uczniów, czy uważają, że Polska powinna przyjmować uchodźców, i poprosić, aby uzasadnili swoje zdanie.

Projekcja filmu

Czas trwania: 27 min

Wentyl emocji

Po obejrzeniu filmu, przed dalszą pracą, należy dać uczniom szansę na „upuszczenie” ewentualnych emocji, które się pojawiły, oraz zadać kilka pytań dotyczących ogólnych wrażeń na temat projekcji.

Jak się czujecie po obejrzeniu filmu? Czy chcecie coś skomentować na gorąco? Czy nachodzą Was jakieś refleksje, którymi chcecie się teraz podzielić?

Lekcja empatii

Dzielimy uczniów na grupy 4- lub 5-osobowe. Informujemy ich, że będą pracować w grupach, a potem przedstawią swoje refleksje na forum klasy.

Każda grupa otrzymuje dużą kartkę (flipchart), na której może zapisać swoje pomysły, oraz marker.

Połowa grup otrzymuje następującą instrukcję:

Będziecie teraz pracować w grupach. Waszym zadaniem będzie zastanowienie się, jakiego rodzaju trudności napotyka uchodźca/osoba z innej kultury przyjeżdżając do obcego kraju, np. do Polski. Mogą to być kłopoty natury psychologicznej, kulturowej, społecznej. Pomyślcie o trudnościach przedstawianych przez Salimah oraz innych możliwych kłopotach. Postarajcie się zastanowić nad tym, co Wy robicie każdego dnia (spotkania z rówieśnikami, nauka, zakupy itp.) i co w tych sytuacjach może być trudnego dla osoby pochodzącej z innej kultury. Co wydaje wam się najtrudniejsze? Macie na to 15 minut. Czy wszystko jest jasne?

Druga połowa grup otrzymuje następującą instrukcję:

Będziecie teraz pracować w grupach. Wyobraźcie sobie, że jesteście w sytuacji Salimah – przyjeżdżacie do obcego kraju, będziecie tu teraz mieszkać, chodzić do szkoły. Zastanówcie się nad tym, jakiego rodzaju trudności możecie napotkać. Mogą to być kłopoty natury psychologicznej, kulturowej, społecznej. Postarajcie się zastanowić nad tym, co robicie każdego dnia w Polsce (spotkania z rówieśnikami, nauka, zakupy itp.) i co w tych sytuacjach może być trudnego, gdybyście znaleźli się w obcym kraju/obcej kulturze. Co wydaje wam się najtrudniejsze? Macie na to 15 minut. Czy wszystko jest jasne?

Kontrolujemy, czy wszyscy uczniowie wiedzą, co mają robić, ewentualnie naprowadzamy, dajemy sugestie. Po wykonaniu zadania grupy przedstawiają swoje pomysły na forum i dyskutują o nich. Ważne by pojawiały się konkrety, by nauczyciel dopytywał: „Co dokładnie jest w tym trudnego? Dlaczego?”.

Istotne, by na etapie omawiania pojawiły się m.in.: kłopoty z językiem (uniemożliwia nawiązanie znajomości zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym, utrudnia naukę – główna bohaterka idzie do szkoły znacznie później niż rówieśnicy), nieznanostwo zwyczajów panujących w danej kulturze, inne wzorce ról społecznych (np. co wypada/nie wypada mężczyźnie/kobiecie), problemy związane z religią (np. szereg zakazów i innych zwyczajów w islamie, jak chociażby zakaz spożywania mięsa wieprzowego; zwyczaje dotyczące dobierania się w pary i zawierania małżeństw), czasem brak możliwości chodzenia do szkoły, różnice w wychowaniu (np. zakaz koedukacyjnych lekcji wf), testy na koniec szkoły, które nie są dostosowane kulturowo, przez co osoby takie uzyskują gorsze wyniki, odmienny wygląd, preferencja dla innej kuchni, problemy z zakupami (np. w Polsce nie ma zwyczaju targowania się, powszechnego w innych kulturach), oderwanie od rodziny (nawet jeśli uchodźcy mają tu rodziny lub rodzeństwo, to często dalsza rodzina została w kraju pochodzenia lub nie żyje), trauma związana np. z przeżyciem działań wojennych, kłopoty finansowe (rodzice nie mogą często dostać pracy), mniejszy dostęp do świadczeń socjalnych czy zdrowotnych, nieobchodzenie świąt (np. Bożego Narodzenia) i inne, które nauczyciel i grupa uznają za ważne.

Teraz, kiedy zastanowiliśmy się nad problemami, pomyślcie proszę, jakie uczucia mogą towarzyszyć każdego dnia osobom pochodzącym z innego kraju/innej kultury? Czy ich uczucia różnią się od tego, co my czujemy na co dzień?

Przypuszczalnie pojawią się smutek/żal i inne pokrewne określenia.

Po wysłuchaniu uczniów, pytamy:

Wymieniliście wiele emocji. A czy myślicie, że emocje tych osób są tak samo silne jak Wasze gdy np. tęsknicie za bliskimi? Czy słyszeliście kiedyś słowo INFRAHUMANIZACJA?

Objaśniamy klasie pojęcie:

INFRAHUMANIZACJA: powszechna ludzka skłonność do tego, aby uznawać, że cechy swoiście ludzkie dotyczą w dużo mniejszym stopniu uczestników grup obcych niż grupy własnej (np. że imigranci nie czują tęsknoty). Pojęcie wprowadził Jacques-Philippe Leyens z Uniwersytetu Katolickiego z Louvain. Cechami swoiście ludzkimi są np. emocje wtórne: współczucie, wstyd, nostalgia, zakłopotanie. „Swoim” przypisujemy mocniejsze niż „innym/obcym” odczuwanie tych emocji.

Prowadzimy uczniów do konkluzji, że mimo odmienności wszyscy ludzie czują to samo w podobnych sytuacjach, że emocje są uniwersalne.

Każdy człowiek tak samo odczuwa ból, strach, smutek, tęsknotę i inne emocje. Każdy więc zasługuje na szacunek, zrozumienie i troskę. Zastanówcie się teraz w grupach, w których pracowaliście, co można byłoby zrobić, żeby ułatwić takiej osobie zaadaptowanie się w nowych warunkach.

Uczniowie ponownie pracują w grupach i omawiają wyniki na forum klasy. Nauczyciel podkreśla, że ważnym aspektem pomocy takim osobom są m.in. takie lekcje jak dzisiejsza, by rówieśnicy wiedzieli, jak zachowywać się wobec osób pochodzących z innych krajów czy kultur. Nauczyciel pyta też o odczucia dotyczące odmiennych instrukcji:

Zastanówcie się, czy na Waszą pracę miała wpływ instrukcja, którą otrzymaliście. Część osób bowiem miała zastanowić się, jakiego rodzaju problemy mają uchodźcy, część zaś wyobrazić sobie, że sami jesteście takimi uchodźcami. Czy to jakoś ułatwiło/utrudniło Wam pracę? Czy dostrzegacie jakieś różnice w wyciągniętych przez Was wnioskach?

Co to znaczy być uchodźcą?

Wracamy do wykonanej na początku pracy – definicji uchodźcy. Pytamy uczniów, czy po obejrzeniu filmu i poprzednim zadaniu chcieliby coś zmienić? Czy uważają, że jakieś pomysły należałoby usunąć lub zmodyfikować? Można komentować nie tylko swoje pomysły, ale także innych uczniów. Ważne, by poprosić o uzasadnienie (np. „Dlaczego uważasz, że powinniśmy wymazać/skreślić to skojarzenie/definicję?”, „Czy pozostali uczestnicy mają podobne zdanie na ten temat?”).

Przyjrzyjcie się teraz ponownie temu, co napisaliście na początku zajęć. Czy teraz, po obejrzeniu filmu i wykonaniu zadania, uważacie, że coś trzeba zmienić/dodać/usunąć? Pamiętajcie, że można wprowadzać zmiany nie tylko w tym, co napisało się samemu, ale także w tym, co napisali inni. Dlaczego tak uważacie? Co na to inni? Czy wszyscy się zgadzają, że należałoby to dodać/usunąć/zmienić? Jeśli tak/nie, dlaczego?

Runda końcowa

Na koniec należy poprosić, by uczniowie krótko powiedzieli, co im najbardziej zapadło w pamięć z lekcji, z czym wychodzą:

Podczas tych dwóch godzin zastanawialiśmy się, co oznacza bycie uchodźcą i z czym wiąże się los imigranta. Zastanów się chwilę i podziel się z innymi swoją refleksją. Czy zmieniłaś/eś swoje zdanie dotyczące przyjmowania uchodźców z początku lekcji? Z czym wyjdiesz z dzisiejszych zajęć? Co najbardziej zapadło Ci w pamięć?

Zagadnienia dodatkowe

Z klasami i uczniami wykazującymi duży poziom ambicji i zaangażowania w pracę nauczyciel może omówić i przeanalizować artykuł naukowy:

http://www.spoleczna.psychologia.pl/pliki/2011_3/Baran_PS_3_2011.pdf

i na jego podstawie poprowadzić z uczniami dyskusję. Artykuł opisuje badania psychologów nad zjawiskiem infrahumanizacji „obcych”. Wyniki pokazują, że osobom, które postrzegamy jako „obce” (w tym wypadku: mieszkańcy Azji, Afryki oraz Romowie), przypisujemy mniej słów typowo ludzkich (np. decyzja) i więcej słów typowo zwierzęcych (np. instynkt) niż przedstawicielom grupy własnej. Praca nad treścią artykułu może przyczynić się do dyskusji na temat tego, jak zjawisko infrahumanizacji może wpływać na dehumanizację, delegitymizację i pozbawianie życia członków grup, które postrzegamy jako obce.

Dodatkowe pytania do dyskusji z klasą

- Kto staje się pierwszym przyjacielem bohaterki filmu? Dlaczego akurat ta osoba?
- Na podstawie filmu opowiedzcie, jak wygląda system pomocy uchodźcom/imigrantom w Danii. Czy wiecie, jak wygląda polityka wobec uchodźców/imigrantów i system pomocy im w Polsce? Czy według was jesteśmy gotowi na przyjęcie ich w naszym kraju?
- Jak to jest być uchodźcą we współczesnym świecie?
- Jakie zdjęcia znane z mediów związane z tematem uchodźców pierwsze przychodzą Wam na myśl? Demonstrantów palących samochody w Paryżu? A może małych dzieci, które utonęły? Co czujecie na widok tych zdjęć?
- Co powinno się robić, jak rozmawiać z ludźmi, żeby nie bali się uchodźców?
- Czy uchodźca = terrorysta?
- Czy przypominacie sobie jakiś film/książkę w której poruszono temat uchodźców?

Przykładowe filmy fabularne związane z zagadnieniem:

Plac Amerikis, Imigranci, Hotel Ruanda, Niewidoczni, Terminal, Dystrykt 9, Imigrantka.